

Malmö högskola
Läroarutbildningen
Kultur-Språk-Medier

Examensarbete
10 poäng

Från Kalle Anka till Harry Potter
- en studie om pojkaras attityder till läsning av skönlitteratur

From Donald Duck to Harry Potter
- a study on boys attitudes towards reading fiction

Karolina Nyberg
Malin Olsson

Läroarexamen 140 poäng
Svenska i ett mångkulturellt samhälle
2007-01-04

Examinator: Kerstin Neckmar
Handledare: Bitte Johannesson

Sammanfattning

Studiens syfte är att undersöka pojkars attityder till läsning av skönlitteratur. Vi vill med våra frågeställningar ta reda på vilka faktorer som påverkar deras läsning av skönlitteratur. Arbetet syftar till att undersöka vad pojkarna läser samt vad de anser att de får ut av sin läsning. Vi har använt oss av enkätundersökningar och kvalitativa intervjusamtal för att uppnå studiens syfte. Resultatet visar sammanfattningsvis att pojkarna i urvalet sällan uppger har läsning som ett prioriterat intresse. Det finns en tydlig trend bland pojkarna där Harry Potter (Rowling) och Kalle Anka (Disney) var de vanligaste förekommande böckerna. Fantasygenren läses för dess möjlighet att fly från verkligheten och serietidningar för det låga engagemang som krävs och lättillgängliga händelseförlopp.

Nyckelord

Skönlitteratur, Harry Potter, läsning, pojkars attityder, bokslukaråldern

Innehåll

SAMMANFATTNING	6
NYCKELORD	6
INNEHÅLL	8
1. INLEDNING	7
2. LITTERATURGENOMGÅNG	8
2.1. LÄSNING	8
2.2 CENTRALA BEGREPP.....	9
2.3 POJKARS OCH FLICKORS LÄSNING	12
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	13
4. METOD	13
4.1. VAL AV DATAINSAMLINGSMETOD.....	14
4.2 URVAL	15
4.3 PROCEDUR	15
4.4 FORSKNINGSEFFEKT	17
5. RESULTAT	18
5.1 INSTÄLLNING TILL SKÖNLITTERATUR.....	18
5.2 VAD POJKARNA LÄSER	22
5.3 LÄSNINGENS VÄRDE.....	23
5.4 FANTASI OCH IDENTIFIKATION	24
5.5 BOKSLUKARÅLDERNS FIENDER	25
6. ANALYS OCH DISKUSSION	26
6.1 INSTÄLLNING TILL SKÖNLITTERATUR.....	27
6.2 VAD POJKARNA LÄSER	28
6.3 LÄSNINGENS VÄRDE.....	31
6.4 FANTASI OCH IDENTIFIKATION	32
6.5 BOKSLUKARÅLDERNS FIENDER	33
7. SLUTSATS	34
REFERENSER	36
ELEKTRONISKA KÄLLOR	37
EGET MATERIAL.....	37
SKÖNLITTERATUR: REFERENSER SOM NÄMNS	38
BILAGOR	39
1. INTERVJUGUIDE	39
2. ENKÄTUNDERSÖKNING	4
3. HEJ ALLA FÖRÄLDRAR!	4

1. INLEDNING

Vi studerar båda till lärare i grundskolans tidigare skolår och har svenska i ett mångkulturellt samhälle som huvudämne. Under vår studietid har vi praktiserat i grundskolans skolår. Vi har under denna tid haft möjlighet att studera elevers olika attityder till skönlitteratur. Den kurslitteratur som vi har stött på under vår tid på lärarutbildningen även har väckt vårt intresse för detta arbetsområde.

Läsning av skönlitteratur är betydelsefull av en mängd olika anledningar, men framförallt för den personliga utveckling som kan äga rum vid läsning och de språkkunskaper som kan inhämtas. Vi har själva tyckt oss uppleva en skillnad dels i hur pojkar och flickor läser skönlitteratur, dels i antalet böcker som de läser. I vårt examensarbete vill vi undersöka vilka faktorer som påverkar pojkarnas läsning av skönlitteratur. Vi vill även försöka ta reda på vad pojkarna läser och vad de anser att de får ut av sin läsning. Anledningen till att vi valt att fokusera på pojkarna är att vi själva har upplevt att de inte är samma storkonsumenter av skönlitteratur som flickorna är under den så kallade "slukaråldern". Vi har även under vår utbildning läst kurslitteratur som styrker denna tes. Wåhlin och Asplund Carlsson skriver i boken *Barnens tre bibliotek* (1994:42);

... det är vanligare att pojkar än flickor läser få eller inga böcker. Storkonsumtion av böcker är vanligare bland flickor än bland pojkar men skillnaden är inte fullt så dramatisk.

I kursplanerna för målen att sträva mot i grundskolan står följande:

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven/.../ utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa skönlitteratur och skapa med själv av språket, /.../ Utbildningsdepartementet 1994:47).

Detta anser vi vara ett av de viktigaste strävansmålen. För att kunna bedriva en undervisning som strävar mot detta mål menar vi att det är av största vikt att känna till pojkars syn på skönlitteratur. Genom denna undersökning hoppas vi kunna tillägna oss kunskaper om pojkars läsning och inställning till skönlitteratur, som vi och andra kan komma att ha nytta av i våra yrkesverksamma liv som pedagoger. Detta arbete riktar sig till dem som bedriver någon form av undervisning i grundskolans tidigare skolår, och framförallt till dem som undervisar i svenskämnet.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

I detta kapitel presenteras litteratur och forskning samt centrala begrepp som berör områden som diskuteras utifrån frågeställningarna. Bland våra referenser förkommer även äldre källor då vi funnit att dessa undersökningar fortfarande är aktuella och bidrar och är av värde för vårt arbete. Majoriteten av de referenser vi bygger vår litteraturgenomgång på har dock utgivits under de senaste tio åren.

I *Kursplanerna för grundskolan* (Utbildningsdepartementet, 1994:49) står det att läsa följande under rubriken *Litteraturen*:

Skönlitteraturen öppnar nya världar och förmedlar upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteraturen hjälper eleverna att förstå världen och sig själva.

Litteraturläsning är också viktig för att utveckla den egna språkbehandlingen och språkriktigheten. /.../ Skönlitteraturen bär en del av vårt kulturella arv och förmedlar kunskaper och värderingar. Litteratur fungerar som ett kitt i en kulturgemenskap och skolan har ett ansvar att lyfta den aspekten.

2.1. Läsning

Smith skriver i sin bok *Läsning* att det viktigaste är att barnen uppfattar sig själva som medlemmar i de läskunnigas förening (Smith 2000:170). I denna förening är alla medlemmar som anser sig vara användare av skriftspråket. Inom föreningen stöder de mer erfarna de så kallade nykomlingarna, det vill säga barnen. Det är viktigt att nykomlingarna tar för givet att de en dag kommer att bli lika duktiga som de mer erfarna medlemmarna. Dessa förväntningar är nödvändiga för att lärande skall kunna ske.

Fry resonerar på liknande sätt och talar om vikten av att barnen ser sig tillhöra ett läsande samhälle.

They see themselves as readers, and we could say that unless they do so, and are encouraged to do so, they would not learn to read. (Fry 1985:94).

Att barnen ser sig själv som läsare är betydelsefullt eftersom vikten av självförtroende spelar stor roll vad gäller läsinlärning, en positiv självbild leder till utveckling, det vill säga en positiv uppåtgående spiral (Svensson 1995:14).

Läsning är, enligt Smith, sökande efter mening och betydelse. Barn måste kunna ställa meningsfulla frågor till de texter de läser. Om texterna är tråkiga, obegripliga eller tömda på innehåll är det knappast förvånande att barn inte kan eller vill läsa dem, menar Smith (2000:164ff) För att eleverna skall finna meningsfullhet och betydelse i den

skönlitteratur som de läser behöver de kunna ställa frågor och samtala om det som de läst. Det är viktigt att dessa ”boksamtal” är av en tillåtande karaktär (Chambers 2001:60). Chambers hyllar den engelska termen ”Tell me”, direktöversatt ”berätta för mig”. Uttrycket inbjuder eleverna till samverkan och tyder på att den som frågar verkligen är intresserad av svaret. Chambers anser att ordet ”berätta” ögonblickligen för elevernas tankar till ordet ”berättelse”, att berätta historier och att skriva berättelser. Han syftar även på att detta antyder att läraren vill ha ett längre, mer utförligt svar av eleverna (Chambers, 2001:61). Slutligen resonerar han att det viktigaste är att det läraren säger inbjuder till samtal.

Det är även viktigt att texten är på rätt läsnivå för läsaren (Wåhlin & Asplund Carlsson 1994:136). En alltför svår nivå kan innebära att läsaren tappar intresset. Författarna beskriver, i *Barnens tre bibliotek*, en händelse där en pojke kallad Joakim fick tillbaka sin läslust genom att läsa *Kalle Anka* (Disney) och andra serietidningar. Detta efter att han hade kämpat med exempelvis *Mio, min Mio* av Astrid Lindgren utan att ha orkat slutföra boken.

2.2 Centrala begrepp

Bokslukaråldern

I den litteratur vi har läst förekommer både begreppet ”slukaråldern” och begreppet ”bokslukaråldern”. Vi anser att bokslukaråldern är ett tydligare begrepp. Vi kommer därför att använda oss av bokslukaråldern som ett vedertaget begrepp i fortsättningen.

Åldern mellan 9 och 12 brukar betecknas som ”slukaråldern” eller ”bokslukaråldern” (Wåhlin & Asplund Carlsson 1994:23).

Wåhlin och Asplund Carlsson förtydligar att avgränsningen mellan 9 och 12 år är den som betecknas för bokslukaråldern eftersom det är den åldersgrupp som läser mest av alla enligt statistiska undersökningar. Författaren fortsätter:

Undersökningar visar att så gott som alla barn då är bokläsare, många av dem är storkonsumenter (a.a.).

Vid den här åldern är läsförmågan uppövad, läsningen går som regel lätt och utan större problem och det finns oändliga, upptäckta bokskatter för barnen att upptäcka och tillägna sig (a.a:27).

Allard och Sundblad var med och utvecklade Läsutvecklingsschemat, även kallad LUS, som består av 18 "Luspunkter". Många skolor i Sverige arbetar med LUS som ett bedömningsinstrument vad gäller barns läsutveckling. Allard m.fl. skriver i *Nya Lusboken* (2001:94ff) att de flesta barn genomgår en period då de håller sig till en viss serie eller genre. Barnen läser obehindrat och koncentrerat men endast då det gäller den specifika serien eller genren. De anser även att denna "smalhet" kan vara en nödvändig del i bokslukaråldern och att denna läsning av "dåliga böcker" kanske är en förutsättning för att senare kunna gå vidare till de "goda böckerna". Allard m.fl. har inga större empiriska undersökningar som ger stöd åt deras åsikter om att "långserieläsandet" är medlet för en fortsatt god läsutveckling. Wåhlin och Asplund Carlsson tillägger dock att det flitiga långserieläsandet kan vara en effekt av en uppnådd läsförmåga i kombination med ett intresse för de valda böckernas tematik (1994:25).

Långserieböcker

Långserieböckerna utmärks av att huvudpersonerna anses vara oproblematiska. Deras personlighet är oföränderlig och utvecklas inte under seriens fortskridning (Mählqvist 1987:48). Långserier visar en förenklad bild av verkligheten och grundar sig på en dualism. Två oförenliga motsatser – gott eller ont, hjälte eller bov, intelligent eller imbecill möts i öppna konflikter. Huvudaktörerna fördelas på var sin sida, men bakgrunden till varför de hamnat där de är, förklaras aldrig (Mählqvist 1987:51). Representanter för den "goda" sidan är hjältarna, exempelvis huvudpersonerna i detektiväventyr. Följande exempel är typiska långserieböcker: *Bert*-böckerna och *Sune*-böckerna (Jacobsson och Olsson) *Kitty*-böckerna (Keene), *Tvillingarna på Sweet Valley High* (Pascal) samt *LasseMajas Detektivbyrå* (Widmark).

Teorier om varför långserieböcker är så populära och vilka behov de fyller hos barn och ungdomar handlar om lägre priser och effektiv marknadsföring, men det finns också teorier om vilka behov hos läsarna böckernas innehåll tillfredsställer. Genrerna och

motiven är väl inarbetade och erbjuder läsarna en yttre trygghet. Förväntningar uppfylls utan några större överraskningar. Böckerna ger en illusion av inre trygghet genom sina onyanserade värderingar, statiska samhälle, svartvita människobedömningar, accepterade fördomar och okomplicerade mänskliga relationer (Mählqvist 1987:70f).

I likhet med Mählqvist anser litteraturprofessorn Boëthius (2005) att kombinationen av spänning och en grundläggande trygghet är det som gör långserieböckerna populära hos barn och ungdomar. Han menar att eftersom barnen känner hjälten och vet att boken kommer att få ett lyckligt slut vågar de fortsätta att läsa fastän äventyret känns lite otäckt och otryggt. Här gör Boëthius en jämförelse med utvecklingspsykologen Piagets tankar:

... att barnet i sin mognadsprocess gör utflykter mot det okända, samtidigt som han eller hon behöver tryggheten (Lärarnas tidning nr 22, 2005).

Vidare nämner han *Harry Potter* som en av de populäraste långserierna för barn i dag. Böckerna om Harry Potter läses av både vuxna och barn. Däremot skiljer sig dessa böcker från de traditionella långserierna, eftersom Harry Potter faktiskt blir äldre och utvecklas.

Identifikation

Pojkar och flickor läser texter olika. En faktor förenar dock deras läsning och det är sökandet efter den egna identiteten (Molloy 1996:99).

Läsaren identifierar sig med karaktärerna och söker efter en bekräftelse av den egna identiteten. Identifikation är när läsaren omedvetet eller medvetet önskar vara eller känner igen sig i en karaktär och därigenom lever sig in i karaktärens liv och handlingar. (Sørensen 1985:156f). Både vuxna och barn kan identifiera sig med karaktärerna, miljön eller situationerna, men det är allra tydligast hos barn. Vuxna har lättare att distansera sig till texten. En av anledningarna till att barnen har mer lätt för att identifiera sig med karaktärerna är att de i barnlitteratur oftast befinner sig i samma ålder som läsaren. Detta gör likheterna mer slående och det blir svårt för barnen att distansera sig från karaktärerna (Nikolajeva 2004:16). von Feilitzen (1989) beskriver två varianter av identifikation, likhetsidentifikation samt önskeidentifikation. Likhetsidentifikation är vanligast vid läsning av verklighetstroga böcker, medan önskeidentifikation oftare förekommer vid läsning av fiktion. De böcker som skapar störst känsloreaktion är de där

båda identifikationsformerna förekommer. I identifikationsprocessen ingår även genusaspekter och barnen identifierar sig helst med det egna könet. Det är dock vanligare att flickor identifierar sig med pojkar än det motsatta (von Feilitzen, 1989:175f). Detta stödjer resultatet i Sarlands studie om hur pojkar och flickor läser skönlitteratur. Han påpekar att detta kan ske eftersom flickorna väljer att läsa och ta till sig innehållet i ”pojkböckerna” på ett annorlunda sätt än vad pojkarna gör (Molloy 2003:70). Även Malmgren (1997) påpekar att endast manliga hjältar kan fungera som identifikationsobjekt för pojkar.

Pojkarnas identifikationsmönster är mer slutet och endast manliga hjältar kan fungera som identifikationsobjekt i receptionen. (1997:187f)

Identifikation är inte alltid en positiv upplevelse utan kan också förstärka negativa känslor och rädslor (Molloy 2003:70). Om läsaren ogillar karaktären som den identifierar sig med eller om omgivningen öppet ogillar karaktären kan identifikationen blockeras (von Feilitzen 1989:176f).

Skönlitteratur

Enligt grundskolans kursplan i svenskämnet, som nämnts i början av kapitlet *Litteraturgenomgång*, rekommenderas läraren att arbeta med skönlitteratur i sin undervisning. Nilsson (1997:47) skriver i ämnet:

Skönlitteratur kan [och bör] fungera som en källa till kunskap, insikt, engagemang och aktiv språkproduktion. [...] När sambandet mellan elevernas verkliga värld och vardag å den ena sidan och litteraturens fiktiva å den andra synliggörs i undervisningen kan resultatet bli ett ökat engagemang bland eleverna och en tydligare förankring av det tematiska innehållet

2.3 Pojkars och flickors läsning

Enligt Wåhlin och Asplund Carlsson ökar barn sitt läsande generellt sett mellan skolår tre till sex. Dock finns det en skillnad mellan könen, medan flickors intresse för läsning fortsätter att öka mattas pojkars läslust av redan efter skolår sex. Alla större statistiska undersökningar visar att även i vuxen åldern läser kvinnor mer skönlitteratur än vad män gör (1994:41). Liknande resultat kom PIRLS (Progress In International Reading Literacy Study) fram till i sin studie om barns läsning. PIRLS är den mest omfattande

undersökningen någonsin i Sverige som handlar om barns förmåga att läsa. I undersökningen medverkade fjärdeklassare från 35 länder, i Sverige även tredjeklassare. Resultatet från 2001 har jämförts med resultatet från 1991 och visar på att svenska tredjeklassare har sämre läsförståelse nu än vad de hade 1991. Studien visar även att läshastigheten har försämrats och att mindre fritid ägnas åt läsning i Sverige. Undersökningen visar i alla länder på en skillnad mellan könen där flickorna uppvisar en bättre läsförmåga än pojkar, skillnaden är varken större eller mindre än de övriga länderna som medverkar i studien. Studien visar även att svenska flickor tycker om att läsa och är betydligt mer nöjda med sin egen läsförmåga än vad pojkarna är. (<http://www.skolverket.se/sb/d/246/a/1237>, 2006-11-27)

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Det övergripande syftet med vårt examensarbete är att skaffa oss fördjupade kunskaper om pojkars inställning till skönlitteratur. Därför vill vi undersöka vad det är i skönlitteraturen som tilltalar pojkarna, närmare bestämt vilken typ av böcker som de vill läsa. Vi vill även ta reda på om pojkarna ser det som något betydelsefullt att läsa skönlitteratur, och i sådana fall hur de resonerar kring sina ställningstaganden. De frågeställningar som vi valt att fokusera på är följande:

- Vilka faktorer påverkar pojkars läsning av skönlitteratur?
- Vad anser pojkarna att de kan få ut av sin läsning?
- Vad läser pojkarna?

4. METOD

Detta är en kvalitativ studie. Enligt Repstad kännetecknas en sådan av att forskaren går mer på djupet än på bredden. Detta innebär att man studerar ett mindre område men ur alla dess nyanser. Vidare nämner Repstad flexibilitet som ytterligare ett kännetecken på en kvalitativ studie:

Det dyker ofta upp nya problem och frågeställningar under en datainsamling, och det påverkar uppläggningsen av efterföljande intervjuer (1999:11).

Vi genomförde en enkätundersökning i skolår fyra som ett första steg i datainsamlingen. Enkäten besvarades av både flickor och pojkar, däremot analysera vi pojkarnas svar mer djupgående då de var av större intresse för vår studie. Anledningen till att även flickorna deltog i enkätundersökningen är för att vi ville upptäcka om det fanns en skillnad de båda könen emellan.

4.1. Val av datainsamlingsmetod

Vi skulle kunna likna vår enkätundersökning vid den kvantitativa intervjuens fasta frågor. Repstad (1999:11) menar att kvantitativ intervju är en form av intervju med frågor där det inte ges något utrymme för informanten att lägga in egna värderingar och åsikter. Vi är medvetna om de begränsningar denna metod kan ha med sina snäva svar och begränsade svarsalternativ. Nästa steg i vår datainsamlingsmetod var den mer nyanserade kvalitativa intervjun. Syftet med enkätundersökningen var att skaffa ett underlag för att kunna besvara våra frågeställningar samt skapa vår intervjuguide (se bilaga 1). Vid de efterföljande kvalitativa intervjuerna byggde vi vidare på de svar vi fick in via den kvantitativa enkätundersökningen (se bilaga 2).

Under intervjusamtalen diskuterade vi mer djupgående om pojkarnas attityder till skönlitteratur. Vi utgick även från pojkarnas enkätsvar och tog upp eventuella otydligheter. Vi frågade exempelvis vad pojkarna menade med ”ofta”, ”ibland” eller ”aldrig” på frågorna om hur ofta de läser. På så vis kompletterade intervjuaren enkäten. I en kvalitativ intervju ges den intervjuade personen möjlighet att utveckla sina svar eftersom frågorna är mer öppna. Kvale (1997:70) menar att man genom kvalitativ intervju gör ett försök att beskriva och förstå innebörden i vad personer som intervjuas menar utifrån deras egna tankar och erfarenheter. Intervjutillfället skall mer liknas vid ett samtal där vissa bestämda punkter berörs utifrån en intervjuguide istället för att följa en mall med bestämda frågor. En intervjuguide innebär att man som forskare har en mängd olika frågeområden som man utgår från vid intervjutillfället. Samtalet följer därmed inte ett bestämt schema utan informanten styrs varsamt mot de teman forskaren vill beröra (Repstad 1999: 64).

4.2 Urval

Undersökningen utfördes i två klasser i skolår fyra på en skola i utkanten av en större stad där en av oss har haft sin praktik och arbetat i de två aktuella klasserna och känner därför barnen sedan tidigare.

Vi bestämde oss för att intervjua sex pojkar på ett mer djupgående plan. De sex pojkarna valdes ut efter hur de svarat på fråga 2A, (se bilaga 2) i enkäten. Vi kategoriserade enkätsvaren och utsåg intervjupersonerna efter dessa för att få en så bred bild som möjligt. Vi valde två pojkar som kryssat i att de läste varje dag eller någon gång i veckan, två pojkar som läste någon gång i månaden, och två pojkar som kryssat i att de aldrig läser hemma, detta för att få representanter från samtliga intressnivåer. Vi pratade även med elevernas lärare och fick bekräftat att pojkarna vi valt ut representerade de olika läsnivåer som fanns i klasserna. Anledningen till att vi gjorde detta urval var att vi ville ge en så rättvis och allsidig bild som möjligt. Det bör även nämnas att två av eleverna i urvalet är tvillingar och har svenska som andraspråk. Pojkarna är spansktalande och flyttade till Sverige vid sju års ålder, och placerades direkt i klassen i slutet av ettan. Övriga elever i intervjuurvalet har svenska som modersmål.

4.3 Procedur

Vid ett föräldramöte informerades barnens föräldrar om vårt avslutande examensarbete och vikten av att vi fick ett stort underlag att utgå ifrån. Därefter skickade vi hem informationsblad (se bilaga 3) med talonger där föräldrarna skulle lämna sitt medgivande om barnen skulle få delta i intervju samt enkätundersökning. Vi fick in 28 stycken talonger av 48 möjliga med föräldrarnas medgivande. Dessa 28 elever bedömde vi vara tillräckligt som underlag för att kunna genomföra vår enkätundersökning.

Enkätundersökningen (se bilaga 2) genomfördes i de aktuella klasserna. Genom enkätundersökningen kartlade vi både pojkars och flickors läsvanor i de två klasserna och deras syn på skönlitteratur för att kunna utläsa om någon skillnad mellan de båda könen existerade. Denna kvantitativa metod, som nämnts tidigare, använde vi sedan som underlag för de kommande kvalitativa intervjuerna. Vi läste igenom enkätsvaren enskilt och arbetade tillsammans fram de områden vi fann var av intresse. Vi bedömde att de

svar som vi fick gav oss tillräckligt mycket underlag för att fastställa vilka olika kategorier vi ville beröra i vår intervjuguide (se bilaga 1). Intervjuresultaten kopplade vi samman med den litteratur som vi funnit relevant till vårt arbetsområde.

Vi informerade pojkarna om att vi gjorde ett arbete om läsning och skönlitteratur. Vi frågade om de var intresserade av att ta del i vår intervju. Samtliga tillfrågade urvalspersoner var positiva och svarade att de ville delta i vår undersökning. Vi underrättade informanterna om de forskningsetiska principer vi följer. Dessa medför att pojkarnas identitet skyddas och att skolorna inte skall kunna igenkännas. Vidare kommer allt insamlat material endast att behandlas av oss och därefter omtalade. Vi avtalade tid och plats för elevernas individuella intervjuer med klassföreståndarna och fick rektorns godkännande.

Därefter genomfördes de kvalitativa intervjuerna. Intervjuerna genomfördes enskilt med endast en intervjuperson och två intervjuare. Vi resonerade huruvida vi båda skulle medverka vid intervjutillfällena eller ej. Risken med två som intervjuare är att vi hamnar i majoritet och att den intervjuade kan känna sig underlägsen eftersom personen är minoritet. Däremot ansåg vi att fördelarna var desto fler, eftersom vi kunde dra nytta av det faktum att en av oss har en relation till barnen sedan tidigare, samtidigt som den andra var helt ny för barnen och därmed kunde ha ett mer objektivt synsätt. Dessutom hade ingen av oss tidigare erfarenheter av att utföra en kvalitativ intervju och därför kände vi att det kunde vara bra att vara två vid intervjutillfället och tillsammans hjälpas åt att föra samtalet vidare. För att skapa en miljö där eleven kände sig trygg och viktig samt skapa ett tillåtande klimat bjöd vi på en fika och hade tänt ljus och pratade lite allmänt innan den bandade intervjun startade. Vi hade fått tillgång till ett avskilt rum där ingen obehörig hade insyn. Vi berättade för pojken att vi var intresserade av allt han hade att säga och att det han sade var av vikt för vårt arbete. Intervjuerna varade mellan 15 och 30 minuter.

Vi valde att dokumentera intervjuerna på MD (minidisc) för att vi skulle kunna samtala obehindrat och ägna vår fulla uppmärksamhet åt innehållet i intervjun samt gentemot den intervjuade. Med tanke på ovanstående förde vi inte några anteckningar.

Vi utgick från tidigare nämnda intervjuguide, men med fokus på vad pojkarna sade i samtliga intervjuer. Frågorna ställdes inte nödvändigtvis på exakt samma sätt eller samma ordning till intervjupersonerna (Repstad 1999:64f). Eftersom vi satte eleven i fokus

genomsyrades samtalen av spontana kommentarer och frågor. Direkt efter intervjutillfällena antecknade vi enskilt våra reflektioner och tankar kring intervjusamtalen. Dessa anteckningar samtalade vi sedan om och reflekterade över vad vi skulle fokusera på vid nästa intervjutillfälle, både det fysiska och innehållsmässiga.

När vi genomfört alla sex intervjuerna avlyssnade vi dem och transkriberade dem ordagrant. Det fullständiga materialet omfattades av sammanlagt 30 dataskrivna sidor. Vi tolkade de intervjuade elevernas svar och försökte finna gemensamma drag och områden som vi redovisar i resultat- och analyskapitlet. Vi analyserade textunderlaget och försökte att urskilja större kategorier under vilka intervjumaterialet kunde sorteras in med fokus på våra frågeställningar. Vi genomförde detta arbete först enskilt och sedan jämförde vi varandras noteringar samt diskuterade oss samman till de slutgiltiga rubrikerna. Anledningen till att vi valde att först läsa intervjuerna enskilt och därefter gemensamt, var att vi ville utvinna effekten av forskartriangulering och få en så mångfacetterad bild som möjligt av det insamlade materialet (Nilsson 1999:55). Vi är medvetna om att vi inte kan dra några generella slutsatser eftersom vi baserade våra slutsatser på endast 28 enkätsvar och sex intervjuer. Vi kan således bara redovisa vår tolkning, dock kan våra slutsatser inte användas som allmängiltiga påståenden.

4.4 Forskningseffekt

Vi är medvetna om den fara som ligger i att intervjua personer som man känner sedan tidigare, eftersom detta kan påverka intervjupersonernas svar. Även det faktum att intervjuerna ägde rum i pojkarnas skola kan ha påverkat resultatet. Detta är en form av forskningseffekt, vilket i detta fall kan leda till att de intervjuade betar sig annorlunda på grund av de omständigheter som existerar (Repstad 1999:32). Repstad menar att risken finns att vi blir för lojala som intervjuare gentemot det intervjumaterial som vi skall analysera. Vi är medvetna om detta, och utnyttjade det faktum att vi är två personer varav en inte har någon relation sedan tidigare till de intervjuade. Vi analyserade materialet utan varandras påverkan innan vi sammanställde det.

5. RESULTAT

I detta kapitel avser vi presentera resultaten från enkätundersökning och intervjuer. Resultaten är sorterade under följande rubriker; *Inställning till skönlitteratur, Vad pojkarna läser, Läsningens värde, Fantasi och identifikation* samt *Bokslukarålderns fiender*. Under varje rubrik presenterar vi först resultatet från enkätundersökningen och sedan resultatet från intervjuerna. Under dessa rubriker kommer vi sedan i nästkommande kapitel, att resonera i analys- och diskussionsdelen. Under vissa rubriker saknar vi material som tillför något nytt till resultatet, och då redovisas endast resultat från den ena studien. Intervjusvaren baseras på kvalitativa samtal, vilket tidigare nämnts, med sex pojkar utvalda från enkätundersökningen. Först presenteras skillnader mellan könen kortfattat innan vi går in på vår huvudmålgrupp pojkarna.

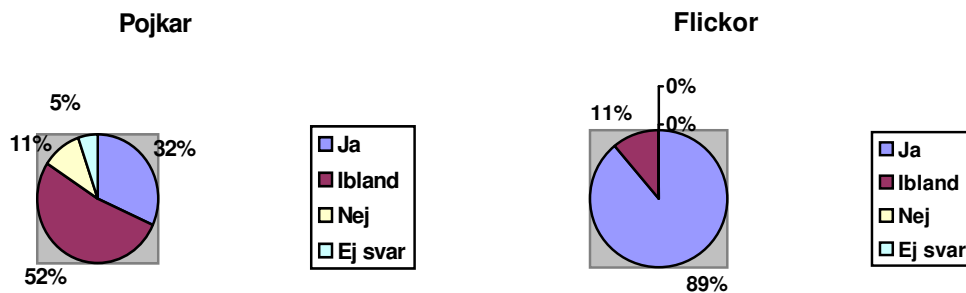
Vi valt att sätta ut fingerade namn för att underlätta läsningen när citaten består utav längre utdrag från ett intervjusamtal med någon av pojkarna har. I övriga fall presenteras citaten utan namn.

5.1 *Inställning till skönlitteratur*

Enkäten är gjord i två klasser där det finns en övervägande majoritet av pojkar. Enkäten besvarades av både pojkar och flickor och vi resonerar kring skillnaden mellan könen eftersom vi anser detta var relevant för att möjliggöra en fördjupning av frågeställningarna.

Resultat från enkätundersökning

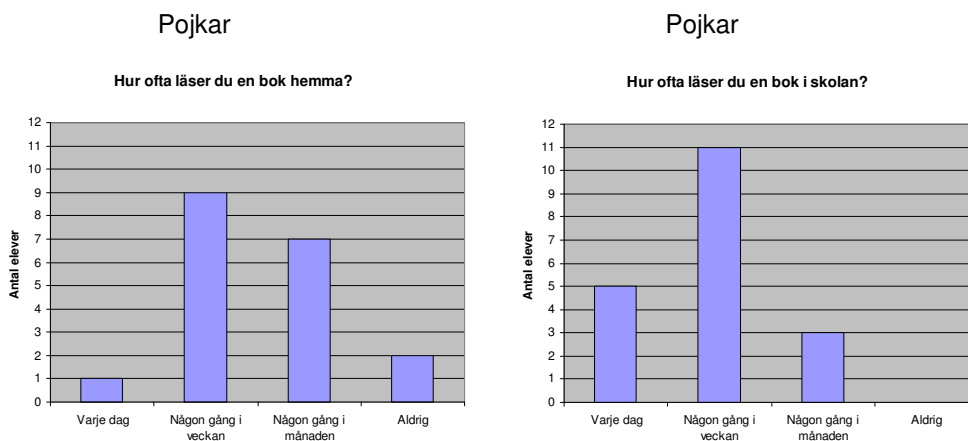
Den första frågan i enkäten handlade om pojkarnas inställning till läsning. Frågan som eleverna fick besvara löd ”Tycker du om att läsa?” (se bilaga 1). Resultatet presenteras i cirkeldiagrammet nedan.

Vi kan konstatera att det går att utläsa en markant skillnad mellan pojkarnas och flickornas svar på denna fråga. Endast 32 % av pojkarna (6 pojkar) har svarat att de tycker om att läsa, 63 % (12 pojkar) svarade att de inte tycker om att läsa eller bara tycker om att läsa "Ibland". 5 % av pojkarna (1 pojke) svarade "Ibland när jag har tråkigt".

Endast en av pojkarna skrev med egna ord "Det är kul". Detta kan jämföras med flickornas svar där 89 % (8 flickor) säger sig tycka om att läsa, och endast 11 % (1 flicka) svarade att de tyckte om att läsa "Ibland". Noterbart är att ingen av flickorna svarade "Nej" på frågan.

På frågan hur ofta de läser en skönlitterär bok hemma svarade cirka hälften av pojkarna att de läser "Varje dag" eller "Någon gång i veckan". Det innebär att cirka hälften av pojkarna "Aldrig" eller endast "Någon gång i månaden" läser i en skönlitterär bok hemma. Vad gäller läsning under skoltid svarade däremot en majoritet av pojkarna, 84 % (16 pojkar), att de läste varje dag eller någon gång i veckan. 16 % (3 pojkar) ansåg att de endast läste någon gång i månaden hemma, ingen svarade "Aldrig". Både vad gäller läsning i hemmet och i skolan visade flickornas svar att de läser oftare än pojkarna.

På frågan vem det är som oftast väljer vilka böcker de skall läsa svarade 16 av de 19 pojkarna att det oftast är de själva som bestämmer. En pojke svarade ”läraren” och två svarade ”mamma/pappa.”

Resultat från intervjuundersökning

Den pojke som i enkäten uppgav att han tycker att det är kul att läsa förtydligade sedan i vårt intervjusamtal att det endast gäller om det är en spännande bok. En av anledningarna till att han tycker om att läsa böcker i skolan är den stämning och miljö som han tycker att lärarna lyckas skapa vid lästillfällena.

Då brukar vi släcka ljusen och sätta på någon bakgrundsmusik och sen, ja och så tänder man ljus. Och ja då känns det ju bara mysigt och trevligt att sitta och läsa en bok.

Pojken som i enkäten gav oss svaret: ”Ibland när jag har tråkigt” förklarade i intervjun enligt följande:

Alltså att jag har tråkigt och om ingen typ vill leka, alla är upptagna och sånt. Då kan jag ta en bok och sätta mig och läsa. Så att jag har något att göra. Jag menade inte att det var tråkigt att läsa en bok.

Det framgick väldigt tydligt att de intervjuade pojkarna varken diskuterar skönlitteratur i skolan eller på fritiden. När vi ställde frågan: ”Får du någon gång tips från kompisar om skönlitterära böcker?”, fick vi följande entydiga svar:

Näe, det händer aldrig.

Nä tror jag inte

Nej, inte så mycket

Endast en elev nämner att han har tillgång till ett stort utbud av skönlitterära böcker hemma:

Vi har en stor bokhylla i hallen och jag har en bokhylla på mitt rum.

Fortsättningsvis frågade vi pojkarna om de trodde sig veta av vilken anledning som de generellt sett inte talar med varandra om skönlitterära böcker. En av pojkarna gav oss följande svar:

För att dem [pojkarna] inte gillar att läsa.

Vi frågade samma pojke vad hans inställning till läsning var. Pojken menade att han kände "lite" som de andra pojkarna han nämnt. På frågan om han för närvarande läste en bok hemma svarade en elev att han inte gjorde det eftersom han inte kunde hitta någon som bok han ville läsa. Resultatet visade att ett flertal av pojkarna upplevde det svårt att hitta "bra" böcker i biblioteket. På frågan hur de går tillväga när de väljer bok på biblioteket fick vi exempelvis svaren;

Vet jag inte.

Jag tänker hitta en spännande bok och så, och så, det hittar jag inte så dom tog en bok till mej.

Flera andra pojkar gav otydliga svar och ett fåtal berättade om en tydlig strategi eller tillvägagångssätt vid sina bokval. Dock gav en elev en bild av ett mer strukturerat tillvägagångssätt.

Leta vid deckare eller barnböcker på biblioteket.

Ett av diskussionsområdena i intervjuguiden berörde skillnaderna i läsningens två miljöer, skolan respektive hemmet. Flera av dem som svarade att de läste mycket i skolan gav en bild av att de inte läser särskilt mycket i hemmet. Följande utdrag är hämtade från intervjun:

Hampus: Jag läser mycket i skolan.

Intervjuaren: Läser du mycket böcker hemma?

Hampus: Nä det gör jag inte.

Intervjuaren: Läser du någon gång böcker hemma

Jesper: Ja, jag vet inte, två gånger om året kanske (Skratt)

5.2 Vad pojkarna läser

Resultat från enkätundersökning

Enkäten visade på en tydlig fantasy - och *Harry Potter* - feber i de båda klasserna, följt av skräckböcker och deckargenren. På frågan om vilken typ av böcker pojkarna tycker om svarade de flesta av dem ”Harry Potter”. Tätt därefter fann vi även svar som ”spännande böcker”, ”Kalle Anka” och ”Sagan om ringen - trilogin” (Tolkien, J.R.R). Exempel som nämndes inom genren deckare och mysterier är böckerna i serien *LasseMajas detektivbyrå* (Widmark, Martin).

En fråga handlade om hur pojkarna tyckte att en bra bok skulle vara. En del svar var mycket specificerade. Exempel på elevsvar är följande; ”En bra bok kan handla om att det är: Det var en gång: På början, och i halvan av boken ska det hända något hämskt och så ett bra slut.” och ”En kille som räddar sina vänner från att bli dödade”. Pojkarna har klart för sig vad de anser att en bra bok skall handla om. De ger exempel på olika genrer; action, mysterier, deckare, krigsböcker med flera. Vi fick en mängd varierade svar, men det återkommande svaret, är att de gärna läser en bok som är ”spännande”.

Resultat från intervjuundersökning

Samtliga sex pojkar vi intervjuade nämnde *Harry Potter* som en bok de tycker är riktigt bra. Alla sade sig ha läst någon bok i serien men majoriteten påstod att de snart läst samtliga böcker om *Harry Potter*. När vi bad dem ge exempel på andra böcker hade de svårt att komma på några fler titlar men de flesta som nämndes höll sig inom ramen av samma genre, nämligen fantasygenren. Böcker som pojkarna sade sig läsa var *Narnia* (Lewis, C.S.), *Draksvärdet* (Krog, Niklas). En pojke hade även börjat läsa den mer avancerade *Sagan om ringen*, som klassas som vuxenlitteratur. Det bör även nämnas att *Harry Potter* läses av både vuxna och barn. Alla pojkarna nämnde att de oftast läser serier i klass med *Kalle Anka* hemma.

Samtliga sex pojkar i intervjuundersökningen uppger att de vill läsa spännande böcker. Följande citat kommer från tre olika pojkar;

Sån deckare och det. Det tycker jag är spännande och roligt. Att lösa mysterier och det.

Det är spännande som gäller. Det ska vara lite så äventyr över det hela.

Den ska vara spännande och sen så ska där, ja där måste ju vara någon ond och någon god så. Det är svårt att beskriva. Oftast i en magisk värld och som inte existerar, fantasy!

En pojke beskriver varför han tycker om att läsa *Harry Potter* och *James Bond Junior*:

Jag tycker om att läsa såna serier, där, där asså så man vet att de kommer sluta bra, att han dödar dom på slutet. Man vet ju. Det finns andra böcker.

Böckerna som barnen nämner är av en varierad kvalitet. De föreslår allt från *Sagan om ringen* som kan kategoriseras som vuxenbok, till serietidningar som exempelvis *Kalle Anka*. Många berättar att de prenumererar på serietidningar och att de får hem dem i brevlådan månads- eller veckovis.

Intervjuare: - Vad har du läst för andra böcker förutom Harry Potter?

Johan: - Kalle Anka (lång tystnad) det är bara dom två som jag har läst.

Intervjuare: - Du talade om att du läser Harry Potter i skolan. Läser du böcker hemma någonting?

Mio: - Ja

Intervjuare: - Vad läser du?

Mio: - Jag läser Kalle Anka hemma

5.3 Läsnings värde

Resultat från enkätundersökning

Pojkarnas svar på frågan: "Vad lär man sig av att läsa böcker tror du?" har vi sorterat under fyra kategorier. Följande texturval är hämtade ur pojkarnas enkätsvar.

Sex av de 19 pojkarna svarade likartat: "läsa", "Man blir bättre på att läsa.", "Man blir bättre på att läsa. Och jag tror att man blir intelligentare.", "Man lär sig att läsa och stava litte gran och man lär sig mer.", "Att läsa bättre och snabbare." samt "Att läsa man får bette fantasi".

Under en annan kategori kan vi samla sju av pojkarnas kommentarer: "ord och mycket mer", "Nya ord och att skriva de ord man ej kunde stava förut.", "man lär sig nya ord. man lär sig att uttala rätt ord.", "nya ord läsförståelse", "Nya ord", "Nya ord kanske?" samt "man läsig mer en att titta på tv. och spela data. Man läsig nya ord." Två pojkar svarade "Inget" och en tredje valde att inte besvara frågan. Tre pojkar kan inte placeras under någon särskild kategori. De svarade som följer: "Att inte störa andra och att bry sig om andra.", "Många bra saker." samt "Förstond".

Resultat från intervjuundersökning

Följande är ett utdrag ur vårt intervjusamtal med Sebastian som kan ses som ett typexempel av de sex pojkarna i urvalet. Det resultat vi fick fram i enkäten och under intervjuerna stödjer varandra och visar på just det faktum att svaren, angående läsandets värde, var statistiska och syftade på formen och ej på innehållet i skönlitteraturen.

Intervjuaren: "Vad lär man sig av att läsa böcker tror du?"

Sebastian: "Nya ord"

Intervjuaren: Hur menar du då, med nya ord?

Sebastian: Ord som man inte har kunnat förut

Intervjuaren: Vad lär man sig om dem?

Sebastian: Vet inte. Man bara lär sig dem. Genom att läsa dem. Man måste försöka läsa dem hela tiden så att man förstår vad dem menar.

5.4 Fantasi och identifikation

Resultat från intervjuundersökning

Pojkarna kan delas in i två grupper. I den ena gruppen finns tre pojkar som har relativt lätt för att diskutera ämnet och är medvetna om hur de tänker. De andra tre pojkarna gav intrycket av att ha svårt att förstå hur vi menade och föreföll allmänt ointresserade av ämnet.

Hälften av pojkarna beskrev gärna hur deras favoritkaraktär såg ut och vem de skulle vilja vara som. Karaktäristiska drag för denna karaktär var oftast något som pojkarna uppfattade som "cool", hade övernaturliga förmågor eller var smart. En elev påpekade att flickan Hermione var den smartaste av de tre huvudkaraktärerna i serien om Harry Potter. Däremot kunde han inte tänka sig att vilja "vara" Hermione på grund av det faktum att hon är en flicka. Den andra hälften av pojkarna verkade ha svårt att förstå frågan och sade sig inte komma på någon karaktär som de skulle vilja vara.

Några av pojkarna beskrev hur det kändes när karaktärerna i boken var i fara eller gjorde något "dumt". En pojke uttryckte det på följande vis:

Då tänker man ju så, att om jag hade varit han i den situationen hade jag gjort en helt annan sak.

De flesta berättade att de kunde känna irritation eller andra känslor beroende på vad som hände i boken, och när vi frågade en pojke om varför han till exempel blev arg så svarade han:

Det bara kommer.

De flesta av pojkarna beskrev att de kunde framkalla en bild i huvudet när de läste. En pojke berättade:

Då när jag tänker, ja på den boken, då kommer det en bild och den är framför så.

När vi frågade honom hur det upplevdes så beskrev han det själv som ”konstigt” och han verkade vara fascinerad över det faktum att bilder kunde komma upp i huvudet när han läste.

5.5 Bokslukarålderns fiender

Resultat från intervjuundersökning

Flera pojkar som nämnt att de läser böcker i skolan berättar att de i hemmet sällan läser alls. Om de läser blir det vanligen Kalle Anka eller andra serietidningar. Tre elever säger vid intervjutillfället att de hellre ser på tv än läser en bok. En fjärde pojke berättar att han oftast har tv: n på samtidigt som han läser och att han även då tittar på tv: n. Han beskriver sitt val på följande sätt:

Det är la roligare, man kan läsa texten så bara lyssnar man och titta.

En pojke beskriver sin relation till skönlitteratur enligt följande:

När jag har gjort klart läxorna och det inte finns någonting på tv. Då brukar jag läsa lite.

Ytterligare en pojke berättar:

Alltså att jag har tråkigt och om ingen typ vill leka, alla är upptagna och sånt. Då kan jag ta en bok och sätta mig och läsa. Så att jag har något att göra.

Två pojkar berättar att de känner av en viss stress i skolan på grund av att de endast hinner läsa en kort stund sammanhängande. När de fick frågan: ”Varför känner du dej stressad?”, svarade en av pojkarna:

För om man bara läser en kort stund så kommer man inte upp i en högre luspunkt och så.

En av pojkarna berättar att han gärna hade läst mer hemma men har svårt att finna tid:

Jag köpte en bok som jag har läst, jag läste till sidan 15 sen hann jag inte, jag hinner inte mer sen läser jag om till sidan 15 igen men kommer inte längre för jag har träningar två gånger i veckan och sen så spelar man match på helgerna sen är det hemläxa så man har inte mycket tid över.

Vi frågade fyra av pojkarna i vilket skolår de upplevde att de spenderade mest tid med läsning av skönlitteratur. Vi bad dem fundera över när de tror att de ”slukade” mest böcker. Tre av dem upplevde att de hade läst mer skönlitteratur under året innan, det vill säga i skolår tre. De gav följande förklaringar:

Jo för att vi läste mer i skolan. Vi skulle läsa mer tyst. För nu gör vi inte det så mycket i fyran. Nu läser vi bara ibland.

För att här i fyran, ja då lånar vi inte hem böcker så att vi kan läsa. Vi läser dem här i skolan.

En pojke upplevde dock att han läser mer detta läsår, det vill säga skolår fyra.

För, jag brukar ta en bok och så sen om, och sen när jag läst den så tar jag en annan, och sen när jag läst den så tar jag en annan bok. Så jag tror jag har läst mer denna gången.

Han berättar att han både läser snabbare och tycker det är roligare att läsa denna termin. Förra året tyckte han det var mindre roligt eftersom han då fortfarande upplevde det som ”jobbigt” att läsa en skönlitterär text.

6. ANALYS OCH DISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att analysera och diskutera det material vi presenterat i resultatredovisningen. Vi presenterar under samma rubriker som vi använde för resultaten. Vi avser även att besvara studiens frågeställningar.

6.1 Inställning till skönlitteratur

Enligt Wåhlin och Asplund Carlsson ökar barn sitt läsande mellan skolår tre till sex, med skillnaden att pojkars läslust börjar mattas av redan efter skolår sex (1994:41). Även om vår undersökning är gjord i skolår fyra kan vi se att läslusten redan har minskat hos flera av pojkarna. Hos en del av pojkarna märks det tydligt att de kommit in i bokslukaråldern, medan andra gav intrycket av att de inte har något större intresse för läsning och skönlitteratur. Huruvida detta intresse kommer att skapas längre fram kan det endast spekuleras i. Problemet som vi ser med dessa pojkar som ännu inte funnit sitt läsintresse, ett halvår in i skolår fyra, är att de kanske aldrig hinner upptäcka glädjen med att läsa eftersom statistiken talar för att intresset mattas av redan efter skolår sex.

Litteratur som behandlar ämnet ”genus och läsning” redovisar en skillnad mellan de båda könen. Wåhlin och Asplund Carlsson skriver att det är vanligare att pojkar läser få eller inga böcker än vad det är bland flickorna (1994:42). Därav förväntade vi oss att finna en skillnad mellan könen, dock var skillnaderna större än vi anade. Resultatet visar att 32 % av pojkarna (6 pojkar) tycker om att läsa, vilket kan jämföras med flickornas 89 % (8 flickor). Detta innebär att 63 % av pojkarna (12 pojkar) inte tycker om att läsa eller endast tycker om att läsa ibland. Två av de 19 pojkarna svarade att de aldrig läste hemma, och endast en pojke skrev att han tyckte det var kul att läsa. Skillnaderna de båda könen emellan är slående i denna fråga. Här menar vi att det är av stor vikt att fånga pojkarnas läsintresse omgående för att de skall hinna tillgodogöra sig de vinster som finns med läsning. Av denna anledning är det viktigt att ta reda på vad som intresserar pojkarna och introducera dem till litteratur som dels är textmässigt på rätt nivå, dels har ett innehåll som intresserar dem. Detta tillvägagångssätt, tror vi, kan komma att bli en inkörsport till skönlitteraturen.

Den pojke som skrev i enkäten att han läste ibland när han hade tråkigt, förtydligade detta i intervjun enligt följande:

Alltså att jag har tråkigt och om ingen typ vill leka, alla är upptagna och sånt. Då kan jag ta en bok och sätta mig och läsa. Så att jag har något att göra. Jag menade inte att det var tråkigt att läsa en bok.

Det är tydligt att även om pojken svarar att han ibland läser hemma endast gör det då inget annat finns att göra som intresserar honom mer. Det var tydligt under alla intervjuerna med de sex pojkarna att även de som anser att det är kul att läsa inte ser det som ett intresse de har. Några av pojkarna verkar ha en syn på läsning av skönlitteratur som om det endast vore ett moment de måste öva på för att bli duktiga i skolan samt för att komma upp i högre "LUS-punkter". Tre av pojkarna verkade ha ett uppriktigt intresse för läsning men berättar trots detta att de sällan läser hemma. Istället är det andra intressen som tar över, och om de läser vid sänggåendet blir det oftast serietidningar. Vi ställer oss frågan: Ser dessa pojkar läsning av skönlitteratur endast som ett arbetsmoment i skolan och ej som förnöjelse?

Det framkom i intervjuerna att pojkarna inte är vana vid att tipsa varandra om skönlitterära böcker som de läst. Vi fick många svar, alla med samma innebörd, "Näe, det händer aldrig".

Kan det vara så att läsning, bland pojkarna, inte kan ses som en hobby jämförd med fotboll och liknande fritidsintressen? En av pojkarna gav följande svar på frågan varför de inte tipsade varandra om böcker:

För att dem [pojkarna] inte gillar att läsa.

Tar han förgivet att de andra pojkarna inte tycker om att läsa eller är det ett erkänt faktum? Både i enkätundersökningen och i intervjusamtalen framgick dock att det fanns några pojkar som läst ett flertal böcker. När vi bad dem att berätta om böcker de läst lade vi märke till att det fanns ett genuint intresse för skönlitteratur, även om pojkarna själva inte var medvetna om det. Fastän intresset för skönlitteratur existerar hos pojkarna, är det inget som tyder på att de samtalar om böcker.

6.2 Vad pojkarna läser

Resultatet gav oss ett tydligt ensidigt svar på vad pojkarna läser där fantasy, spännande böcker och serietidningar dominerade. Pojkarna ger oss en bild att det har en önskan att genom böckerna kunna fly från verkligheten för en stund och läsa om platser och karaktärer som inte existerar i denna värld.

Den ska vara spännande och sen så ska där, ja där måste ju vara någon ond och någon god så.
Det är svårt att beskriva. Oftast i en magisk värld och som inte existerar, fantasy!

Citatet sammanfattar även de flesta pojkarnas beskrivning om hur den ”perfekta” boken skall vara enligt dem själva. Fantasy - genren överlag och *Harry Potter* specifikt var de genrer som dök upp i varje intervjusamtal. Vi överraskades över den starka *Harry Potter* - feber som rådde i de två klasserna. Vi är medvetna om den fantasy - trend som råder i medievärlden för tillfället men förvånades ändå över dessa samstämmiga utsagor från pojkar som befinner sig på olika läsnivåer. *Harry Potter* - böckerna läses av både vuxna och barn och varje bok är på cirka 700-800 sidor. I urvalet till intervjuerna valde vi ut både pojkar som enligt enkäten svarade att de var lustläsare, som konsumerade många böcker, och pojkar som i princip endast läste när de var tvungna. Med tanke på att de sex pojkarna i vårt urval befinner sig på fullständigt olika läsnivåer, är vi tvivelaktiga till om samtliga verkligen kan ta till sig innehållet i dessa böcker. Kanske sitter några av pojkarna med en tjock *Harry Potter* - bok framför sig och har valt den endast för att alla andra läser den, och kämpar för att försöka ta sig igenom boken.

Troligtvis kan de pojkar som befinner sig längre ner på läsnivåskalan hjälpas av det faktum att de kan bygga upp en förståelse genom att se *Harry Potter* - filmerna. Pojkarna är väl medvetna om hur en fantasyberättelse är uppbyggd samt vilka komponenter som skall vara med. Detta hjälper dem i deras läsning samt att ”ta sig igenom” boken. Det kan även vara så att böckernas tjocklek utstrålar status. Att endast ta fram boken inne i klassrummet och att lägga den framför sig, ger dem självförtroende och lust att orka ”ta sig igenom” en bok som antagligen ligger strax över den läsnivå som de klarar. Detta förmodar vi kan ge dem det självförtroende som är så viktigt vid läsning. Om de trots detta inte orkar ta sig igenom boken och ger upp riskerar de istället att förlora sitt självförtroende och sin lust för att läsa.

Nästan alla pojkarna nämner att de läser serietidningar som exempelvis *Kalle Anka* hemma. Skillnaderna mellan att läsa *Kalle Anka* och *Harry Potter* är förhållandevis stora. Böckerna kan till viss del ses som varandras motpoler. Samtidigt som man snabbt lever sig in i *Kalle Anka* och kan slutföra en serietidning på kort tid, är *Harry Potter* - böckerna tjocka och kräver mycket tid och engagemang för att orka slutföra. Den största skillnaden är textmängden men även läs- och mognadsnivån. För de pojkar som inte har kommit så långt i läsutvecklingen eller funnit glädjen i skönlitteratur kan *Kalle Anka* vara en viktig

inkörspport, som lustläsning på lägre nivå. Liknade diskurs förde Wåhlin och Asplund Carlsson i sin undersökning. I undersökningen berättas om en pojke som efter att ha givit sig i kast med att läsa exempelvis *Mio, min Mio* utan att ha orkat slutföra boken hade tappat läslusten och självförtroendet. *Kalle Anka* och andra serietidningar blev pojkens räddning, då han genom dessa fick tillbaka sin läslust och kunde bygga upp sitt självförtroende igen (1994:136).

Typiskt för bokslukaråldern är läsandet av långserieböcker enligt Boëthius (2005) och Mählqvist (1987:51). Exempel på långserier var även vanligt förekommande i vår undersökning. Detektivserier som LasseMajas detektivbyrå, actionserier som James Bond Junior och fantasyserier som Harry Potter är exempel på långserieböcker som pojkarna nämnde.

Jag tycker om att läsa såna serier, där, där asså så man vet att det ska sluta bra, att han dödar dom på slutet.

Citatet är ett typiskt exempel på den trygghet som Boëthius nämner att barnen kan känna då de läser långserier. Det är tydligt att pojken litar på sina hjältar och att han finner en trygghet i att veta att böckerna kommer att sluta lyckligt. Pojkarna själva efterlyser ”spännande” böcker medan det är tydligt i citatet ovan att de samtidigt har ett behov av att känna en viss trygghet. Av denna anledning kan långserieböckerna utgöra den ultimata kombinationen.

Vi förvånas över att endast en, av de totalt 27 eleverna som besvarade enkäten, nämnde ”Astrid Lindgren – böckerna” på frågan om vilka böcker de tycker om att läsa. Kan det verkligen vara så att eleverna inte kommit i kontakt med och uppskattar Astrid Lindgrens böcker? Troligtvis kan det vara så att de inte minns att de läst böckerna. Däremot kan vi ändå inte låta bli att förundras över resultatet. Böcker som *Mio, min Mio* och *Bröderna Lejonhjärta* av Astrid Lindgren kan trots allt förknippas med den repertoar som fantasy - genren är baserad på.

Precis som vi tog upp i litteraturgenomgången (se kapitel 2) finns det en diskussion kring denna ”smalhet” gällande bokgenre samt bokkvalité som ofta förekommer i bokslukaråldern. Precis som Allard m.fl. påpekar kan en alltför liberal ”låt-gå-attityd” leda till att eleverna inte får hjälp med förslag på olika genrer eller böcker. Samtidigt

vidhåller de att denna smalhet kan vara en nödvändig del i bokslukaråldern och att denna läsning av ”dåliga böcker” kanske är en förutsättning för att senare kunna gå vidare till de ”goda böckerna” (Wåhlin & Asplund Carlsson 1994:25). Vi ställer oss frågan: Skall läraren tillåta eleverna att läsa böcker som kan klassas som ”skräplitteratur”, exempelvis *Kalle Anka* och dylika serier? Eller skall läraren aktivt arbeta för att introducera eleverna till mer accepterade ”kvalitetsböcker”? En annan synpunkt i frågan är det resultat vi fick fram i undersökningen som visar på att flera av pojkarna upplever det svårt att hitta ”bra böcker”. Vi frågade en pojke om han läste någon bok hemma för tillfället och han svarade att han inte läste någon bok eftersom han inte hittade någon.

Vi anser att läraren för att stimulera läsutvecklingen bör introducera böcker som utmanar eleverna att uppnå en högre läsnivå. Däremot måste det vara elevernas eget val att själva ta steget och välja en textmässigt mer avancerad bok.

6.3 Läsningens värde

Resultatet i vår undersökning visar på att pojkarna ser på vinsten med läsning endast som språklig. I enkätundersökningen besvarade pojkarna frågan: ”Vad lär man sig av att läsa böcker?” De vanligaste svaren vi fick var att man lär sig att ”läsa” eller ”nya ord”. Två pojkar svarade ”inget” medan en pojke valde att inte besvara frågan alls. Även om de flesta pojkarna kunde nämna en vinst med läsning av skönlitteratur kan vi inte låta bli att förundras över att alla kommentarer handlar om formen och att ingen skrev om innehållet.

I ”målen att sträva mot” i grundskolans kursplaner står det att läraren i undervisningen skall använda sig av litteratur för att få eleverna att utveckla sin fantasi och lust att lära, samt verka för att eleverna läser på egen hand och av eget intresse (Skolverket 2006-11-16). I kursplanerna (1994:49) påpekas även den kunskap som man kan finna i skönlitteraturen, så som kunskaper om hur människor levde under andra tider och i andra länder. Detta saknade vi i pojkarnas svar. Kan det vara så att pojkarna endast ser på skönlitteratur som fiktion, som om det vore en påhittad saga, och att man därför inte kan lära sig något av textens innehåll?

Efter våra samtal med pojkarna har vi fått en bild av att skönlitteratur i skolan endast förekommer som ett moment man arbetar med när eleven är färdig med de andra

uppgifterna eller när det är sagt att det är läsning under till exempel 20 minuter. Pojkarna har inte letat svar i skönlitterära böcker eller haft regelbundna boksamtal i klassen. De är inte bekanta med att reflektera över skönlitteratur samt att exponera sina egna tankar kring dess innehåll, vilket även framkom tydligt under intervjuerna. Smith (2000:164ff) anser att dessa boksamtal är viktiga för att eleverna skall finna meningsfullhet och betydelse i den skönlitteratur de läser, och för att de ska ha möjlighet till det, behöver de kunna ställa frågor och samtala om det de läst. Det är inte så märkvärdigt att pojkarna inte kan se något särskilt värde med att läsa skönlitteratur om de inte har blivit medvetna om de vinster som läsning av skönlitteratur för med sig.

6.4 Fantasi och identifikation

Hälften av pojkarna gav oss detaljrika beskrivningar om sina favoritböcker. Trots avsaknaden av samtal om böcker kunde de, allteftersom intervjusamtalet fortskred, tala mer öppet om ämnet. De beskrev gärna sin favoritkaraktär som en person som var ”cool”, hade övernaturliga förmågor eller var smart. Den andra hälften av pojkarna gav intrycket av att de hade svårt att förstå våra frågor. De verkade inte intresserade av ämnet, kanske var de inte utvecklingsmässigt mogna intervjufrågorna, men ännu troligare är att de helt enkelt var ovana vid att samtala om detta.

När vi diskuterade vilka känslor som kan framkallas när huvudpersonen är på väg att göra något ”dumt”, beskrev ett flertal av pojkarna någons slags känsla. De vanligaste känslorna som pojkarna beskrev i denna situation var irritation eller ilska. Detta menar vi bevisar att pojkarna har en förmåga att leva sig in i berättelsen även om detta inte sker på ett medvetet plan. Sørensen menar att identifikation är när läsaren medvetet eller omedvetet önskar vara eller känner igen sig i en karaktär och därigenom lever sig in i karaktärens liv och handlingar (1985:156f). Enligt detta påstående kan vi inte heller döma ut identifikationsförmågan hos de pojkar som inte hade några fylliga svar att ge.

Ett annat faktum som stödjer vår tes om att pojkarna är ovana vid att samtala om skönlitteratur är den förvåning de uppvisade när de insåg att de hade förmåga att kunna skapa dessa känslor. När vi frågade en pojke hur det kom sig att han känner känslor som exempelvis ilska när han läser en bok svarade han förvånat att känslorna bara kom.

Samma förvånade uppsyn fann vi när vi pratade om de bilder som man kan skapa i sitt inre när man läser i en bok. Vi upplevde det som att en av pojkarna upptäckte detta fenomen för första gången när vi satt framför honom. Han berättade först:

Då när jag tänker, ja på den boken, då kommer det en bild och den är framför så.

När vi frågade honom hur det upplevdes svarade han ”konstigt” och såg ut som om det var första gången tanken slog honom. Ännu en gång bekräftades pojkarnas bristande erfarenhet av att samtala om sina känslor samt bristande medvetenhet om den inre process som kan ske vid läsning av skönlitteratur.

von Feilitzen (1989:175f) menar att barn helst identifierar sig med det egna könet. Även Malmgren påpekar att endast manliga hjältar kan fungera som identifikationsobjekt för pojkar (1997:187f). Detta visar sig tydligt i ett av våra intervjusamtal med pojkarna. Pojken påpekade att flickan Hermione var den smartaste i *Harry Potter* - gänget. Fastän han verkade se upp till henne svarade han att han inte kunde tänka sig att vilja vara henne. Han svarade att han inte kunde identifiera sig med henne på grund av att Hermione var en flicka. Som lärare bör man vid val av böcker till högläsning ha detta i åtanke. Vi anser att det ultimata därför borde vara att läraren strävar efter att finna böcker där det finns starka både kvinnliga och manliga huvudroller att identifiera sig med.

6.5 Bokslukarålderns fiender

Både kursplanerna (1994:49) och Wåhlin och Asplund Carlsson (1994:42) betonar den betydelse som skönlitteraturen har för att förstå omvärlden och sig själv. Att tre pojkar redan har börjat läsa mindre än förra året innan de ens har kommit in i bokslukaråldern anser vi vara oroväckande, inte bara med tanke på deras läsutveckling utan även med tanke på deras personliga utveckling.

Den pojke som berättade att han läser mer nu ger ett typiskt exempel på en elev som precis har kommit in i bokslukaråldern och njuter av att kunna läsa utan att behöva anstränga sig vid själva läsandet. Han berättar att han både läser snabbare och tycker att det är roligare att läsa denna termin. Han upplevde att det var mindre roligt att läsa förra året eftersom han då fortfarande fick anstränga sig för att läsa en text.

I PIRLS - studien framkom det att mindre fritid ägnas åt läsning idag än år 1991. Av de sex pojkarna vi intervjuade nämnde tre att de hellre ser på tv än läser en bok. En fjärde pojke nämner att han oftast har tv: n på samtidigt som han läser och att han även då tittar på tv: n samtidigt. Det blev tydligt vid intervjutillfällena att många av pojkarna endast läste då inget annat distraherade dem eller fanns att göra. De läser endast vid tillfällen då det inte finns något på tv: n och vännerna är upptagna.

Vi anar att en av anledningarna till att pojkarna väljer andra intressen framför läsning är den stress som finns i samhället idag och som av förklarliga skäl även påverkar pojkarna. Stress kan vara en faktor till att pojkarna inte upplever läsning som något lustfyllt eller som något man gör för sin egen skull. Det är mindre krävande och mer lättmält att titta på tv än att öppna en bok och läsa den. Barn har idag precis som vuxna många schemalagda fritidsaktiviteter och tider att passa. Att läsa en bok kräver mer engagemang och fokus än vad tv-tittandet behöver. Det tar även längre tid att komma in i bokens handling än i en tv-serie där allting händer mer automatiskt och scenerna presenteras mer kompakt. En pojke berättade att han köpte en bok som han läste till sidan 15 om och om igen, men kom aldrig längre eftersom andra intressen så som träning, matcher och skolläxor tar all hans tid. Valet blir därav tämligen enkelt mellan tv-tittande och läsning i en tidsålder där tid är dyrbart. Läser gör man endast när man har en lång stund på sig och inga andra aktiviteter som styr. Detta kan även förklara varför serietidningarna är så populära då innehållets tempo kan liknas vid tv-seriernas. En av pojkarna berättade att han känner sig stressad när han läser i skolan. Han menade att de ofta endast läser en kort stund i skolan och på att han på så vis inte kommer upp i en högre läslus. Vi ställer oss frågan om läraren verkligen använder LUS (läsutvecklingsschema) som det är tänkt att det skall användas, när det riskerar att bli ytterligare ett stressmoment som skall hinnas med i skolan och som dessutom skall utvärderas. Dock är diskussionen kring LUS inget vi kommer att fördjupa oss i ytterligare i detta arbete.

7. SLUTSATS

Under vår studie klargjordes många av de frågor vi ställde angående pojkarnas läsning. Nedan redovisas kortfattat det vi kommit fram till utifrån våra frågeställningar:

- Vilka faktorer påverkar pojkars läsning av skönlitteratur?
- Vad anser pojkarna att de kan få ut av sin läsning?
- Vad läser pojkarna?

Våra frågeställningar har blivit besvarade. Vi upptäckte att det var svårast att få in ett fylligt material på den förstnämnda frågeställningen beträffande vilka faktorer som påverkar pojkarnas läsning av skönlitteratur. En av anledningarna till detta tror vi kan vara att frågan är mer utredande än de andra och således svårare att få ett konkret svar på från pojkarna. Vi valde att inte fokusera på den fysiska miljö som förekommer vid läsning, utan koncentrerade oss istället på de faktorer som påverkar pojkarnas attityder. De två största faktorerna som vi funnit är dels tidsbrist men även pojkarnas attityder. Med tidsbrist syftar vi på den schemalagda fritiden och lättillgängliga medier som ersätter läsningen. Med pojkarnas attityder menar vi dels den inställning de har till läsning som endast ett arbetsmoment i skolan, men vi syftar även på den föreställning som finns om att alla andra pojkar har en negativ attityd till skönlitteratur. Även om samtliga pojkar, inför oss visar ett intresse för läsning, verkar det som om de tar förgivet att de andra pojkarna i de båda klasserna inte är intresserade av skönlitteratur. Fastän intresset för skönlitteratur existerar hos pojkarna är det inget som tyder på att de samtalar om det eller om böcker de läser. Pojkarna gör skillnad mellan att tycka om att läsa gentemot att ha läsning som ett intresse.

Pojkarna ser värdet av läsning endast som språklig. De ser skönlitteraturen endast som en påhittad saga där ingen information kan inhämtas. Däremot uppvisade samtliga elever en glädje över att få berätta om en favoritbok eller karaktär, vilket visar på att ett intresse för skönlitteratur finns även om de är omedvetna om det. Vi tycker det är viktigt att man som lärare synliggör vinsterna med skönlitteratur för eleverna. Genom läsning av skönlitteratur överförs traditioner och kunskap. Skönlitteraturen är tankemässigt utvecklande samt stärker identitets- och könsrollen och läsaren får kunskaper i hur språket fungerar.

Vi erhöll fylligast material på frågan om vad pojkarna läser. Vi fick en tydlig bild av en fantasy – feber där *Harry Potter* läses av en överlägsen majoritet av pojkarna. Intresset för det magiska i böckerna är stort. Just det faktum att händelserna utspelas i en värld som är så olik deras egen, verkar vara det som väcker deras intresse. Däremot verkar

intresset för att läsa dessa böcker stanna inom skolans väggar och i hemmet läses till största del serietidningar.

Något som även framkom i undersökningen var att flera av pojkarna som läste *Harry Potter* – böckerna nyligen hade knäckt läskoden och börjat fokusera på innehållet. På grund av den *Harry Potter* – feber som råder läser samtliga pojkar, i intervjuurvalet, böckerna i serien oavsett vilken läsnivå de befinner sig på. Vi anser att risken är att ett flertal av dessa pojkar kan komma att knäckas av den alltför höga nivån och därmed riskera att tappa läsintresset redan innan bokslukaråldern är över.

Vi hade gärna sett möjligheten att, genom vidare studier, kunna isolera den första frågeställningen och fördjupa oss i ämnet för att mer konkret kunna identifiera de faktorer som påverkar pojkars attityder. Vi är medvetna om att den korta tidsperiod om 10 veckor som vi haft på oss för denna studie, har medfört att vår analys och diskussion inte har blivit så djupgående som vi önskat. Icke desto mindre bedömer vi att vår studie är tillförlitlig och att vi även har samlat in tillräckligt med material för att kunna besvara våra frågeställningar.

Det är betydelsefullt att vi lärare väcker intresset för skönlitteratur i dagens samhälle där övervägande studier pekar på en allt sämre läsförmåga hos barn, och där bokläsandet ersätts av andra mer lättillgängliga medier. För att väcka intresset är det av stor vikt att läraren vet vad som intresserar pojkarna och hur deras grundinställning till skönlitteratur ser ut. Vi hoppas att denna studie kan väcka intresse för frågan.

REFERENSER

- Allard, Birgitta, Rudqvist, Margret & Sundblad, Bo (2001): *Nya Lusboken – en bok om läsutveckling*, Första upplagan, Bonniers Utbildning AB, Stockholm
- Boëthius, Ulf (2005) ”Hjälten ger trygghet i spännande böcker” (Lannvik Duregård, Maria) i *Lärarnas tidning* nr 22
- Chambers, Aidan (2002): *Böcker inom oss*, Rabén & Sjögren Bokförlag, Stockholm

- von Feilitzen, Cecilia (1989): *Barn och unga i medieåldern – Fakta i ord och siffror*, Rabén och Sjögren Bokförlag, Kristianstad
- Fry, Donald (1985): *Children talk about books: seeing themselves as readers*, Open University Press, Bristol USA
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund
- Malmgren, Lars-Göran (1997): *Åtta läsare på mellanstadiet*, Studentlitteratur, Lund.
- Molloy, Gunilla (1996): *Reflekterande läsning och skrivning*, Studentlitteratur, Lund
- Mählqvist, Stefan (1987): *Långserieböcker: en underhållningsgenre för mellanåldern*, Bibliotekstjänst, Lund
- Nikolajeva, Maria (2004): *Barnbokens byggklossar*, Studentlitteratur, Lund
- Nilsson, Jan (1999): *Att se och förstå undervisning*. Studentlitteratur, Lund
- Repstad, Pål (1999): *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, Tredje upplagan. Studentlitteratur, Lund
- Smith, Frank (2000): *Läsning*, Tredje upplagan, Liber AB, Stockholm
- Svensson, Ann-Katrin (2005): *Språkglädje*, Andra upplagan, Studentlitteratur, Lund.
- Sørensen, Birte (1985): "Texten och läsaren", i Thavenius, Jan & Lewan, Bengt (red.) *Läsningar. Om litteraturen och läsaren*, Förlaget Akademitlitteratur AB, Göteborg
- Utbildningsdepartementet (1994): *Kursplaner för grundskolan*, Fritzes, Stockholm
- Wählin, Kristian & Asplund Carlsson, Maj (1994): *Barnens tre bibliotek*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB, Stockholm

Elektroniska källor

- <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087> (2006-11-23): *Kursplanerna i svenska, mål att sträva mot.*
- <http://www.skolverket.se/sb/d/246/a/1237> (2006-11-27): *Svenska fjärdeklassare är duktiga på att läsa men den långsiktiga utvecklingen väcker frågor*

Eget material

- Enkätundersökning i två klasser, skolår 4 2006-11-08
- Intervju med fyra elever 2006-11-17
- Intervju med två elever 2006-11-21

Skönlitteratur: referenser som nämns

Lindgren, Astrid: *Bröderna Lejonhjärta*

Lindgren, Astrid: *Mio, min Mio*

Tolkien, J.R.R.: *Sagan om ringen – trilogin*

Bokserierna om:

Rowling, J.K: *Harry Potter*

Författare okänd: *James Bond Junior*

Keane, Carolyn: *Kitty*

Widmark, Martin: *Lasse-Majas Detektivbyrå*

BILAGOR

1. INTERVJUGUIDE

Våra frågeställningar som vi har utgått ifrån:

- Vilka faktorer påverkar pojkars läsning av skönlitteratur?
- Vad anser pojkarna att de kan få ut av sin läsning?
- Vad läser pojkarna?

Identifikation

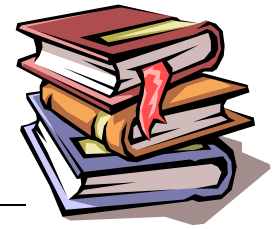
- Identifikation
- Identifikation med andra könet
- Favoritkaraktär/Vilka egenskaper?
- Uppfattning av andras språkvanor flickor/pojkar
- Känslor

Innehåll

- Genre
- Intresse
- Story – uppbyggnad av text
- Förslag på bra böcker. Varför bra?/Vad ska de innehålla?

Inställning till skönlitteratur

- Värdeenheten med att läsa.
- Attityd
- Kul/tråkigt
- Uppfattning av andras läsförmåga o attityd

2. ENKÄTUNDERSÖKNING

Namn: _____

1. Vad tycker du om att läsa böcker? _____

2. **A. Hur ofta läser du hemma (ej skolläxa)?**

Kryssa för det svarsalternativ som stämmer bäst in på dig

Varje dag Någon gång i veckan Någon gång i månaden Aldrig

B. Hur ofta läser du en bok hemma?

Varje dag Någon gång i veckan Någon gång i månaden Aldrig

C. Hur ofta läser du en bok i skolan?

Varje dag Någon gång i veckan Någon gång i månaden Aldrig

3. Vilken typ av böcker tycker du om?

4. Vad tycker du att en bra bok ska handla om? Vad fångar dig?

5. Nämn några böcker du läst?

6. Vem väljer oftast vilka böcker du ska läsa?

Kryssa för det svarsalternativ som stämmer bäst in på dig.

Du Läraren Mamma/pappa

Annan; vem _____

7. Har det någon gång hänt att du inte har läst ut en bok?

Ja Nej

Varför?

8. Vad lär man sig av att läsa böcker tror du?

*Tack så mycket för er hjälp!
Malin och Karolina*

3. HEJ ALLA FÖRÄLDRAR!

Som jag nämnde för er som var på föräldramötet skriver jag och en kurskamrat ett examensarbete om skönlitteratur.

Vi behöver ert samtycke till att låta era barn vara med i en enkätundersökning och eventuellt en intervju.

Alla papperna kommer att behandlas anonymt.

Vi tackar på förhand för er medhjälp till detta projektet.

Klipp av talongen nedan o lämna in senast fredagen denna vecka, dvs.13/10.

Mvh. Lärarstudenterna Malin
och hennes forskningskollega Karolina

.....

Ja, mitt barn får vara med i enkätundersökningen

Ja, mitt barn får medverka i en intervju

Elevens namn:

Målmans underskrift: